

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	
	"ויאמר אלוקים נעשה אדם" - "נעשה" ולא "אעשה". "שיתף" הקב"ה את הבריא (המלאכים) במחשבה ליצירת האדם.	א': כו'	ענוה
	"ויפל ה' אי תרדמה על האדם.. ויקח אחת מצלעותיו... ויבן ה' אי את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה" - הפיל עליו תרדמה שלא תתגנה עליו (לא יידע מאיזה מקום בגופו לקח ה' את הצלע)	ב': כא' - כב'	כבוד הבריות
שתי מידות במקום אחד!	"והנחש היה ערום ... ויאמר אל האשה אף כי אמר אי לא תאכלו מכל עץ הגן" - הגזים באיסור על מנת לגרום לאשה לדחות אותו (את האיסור).	ג': א'	שקר
	"ותאמר האשה... ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר ה' לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו " - הוסיפה "איסור" נגיעה על איסור אכילה וגרמה לכך שתכשל בסופו של דבר באיסור האכילה עצמו.	ג': ב' - ג'	לשון הרע כל המוסיף גורע
	"ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכלי" - נכשלה באכילה והכשילה גם את בעלה.	ג': ו'	"לפני עיור לא תיתן מכשול"
	"וידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות"	ג': ז'	צניעות
	"וישמעו את קול ה'... ויתחבא האדם ואשתו מפני ה' א'..." - התחבאו אדם ואשתו מפאת הבושה (שבעשיית החטא או בשל היותם ערומים).	ג': ח'	בושה
עיין להלן ד': ט'	"ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו איכה" - רש"י : "להכניס אותו בדברים" - לא רצה להב	ג': ט'	מניעת בהלה
הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
השלכת אחריות על אחרים היא נטייה מוכרת, אך יש לשללה.	"ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכלי" - בניגוד לכוונת ה' ביצירת האשה - "אעשה לו עזר כנגדו" - מאשים האדם את האישה בהכשלתו.	ג': י"ב	כפיות טובה
שם הערך - "נשיאה באחריות" נקבע עפ"י היחס הנכון של התורה ולא עפ"י הופעתו בתורה.	"ותאמר האשה הנחש השיאני ואוכלי" - האשה מאשימה את הנחש בעברה, במקום להבין את האשמה המוטלת עליה.	ג': י"ג	נשיאה באחריות
התורה כולה חסד : תחילתה, אמצעיתה וסופה של הקב"ה עצמו.	"ויעש ה' אי לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם".	ג': כ"א	חסד
בד"כ - לשון "ביאה" שגם הוא לשון נקיה.	"והאדם ידע את חוה אשתו"	ד': א'	לשון נקיה

	הכרת טובה קנאה (גנותה)	ד': גי' י"ד ד': ח'	קורבנות המנחה לה' של הבל ושל קין. "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו".
	מניעת בהלה	ד': ט'	"ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך"
	התכחשות (ראשונה)	ד': ט'	"ויאמר לא ידעתי השומר אחי אנוכי" רד"ק : "חשב קין כי לא ידע (ה') וכחש ואמר לא ידעתי וכו'"
	לשון נקיה	ד': ז'	"וידע קין את אשתו" "וידע האדם עוד את אשתו"
	הכרת טובה	ד': כ"ה	"ותקרא שמו שת כי שת לי א' זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין".
	תאוות העיניים	ו': ב'	"ו יראו בני הא' את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו".
	הערך/ המידה		המקור
	צדקות תמימות	ו': ט'	פרק ופסוק
	השחתת המידות	ו': י"א	"נח איש צדיק תמים" - רמב"ן : "צדיק"-תמים, שלם בצדקותו, בזכאותו, "שאין לו עונש כלל" ולכן ראוי להינצל מהמבול. אבן עזרא : "צדיק"-במעשיו"; "תמים"- "בלבו" (במחשבותיו וברגשותיו). כלומר, בכל התנהגותו אין חסרון.
	חמס (מלוא כל הארץ)	ו': י"ג	"ותשחת הארץ וכו'" - יושבי הארץ השחיתו, קלקלו מעשיהם באופן חמור ביותר: רש"י : בגילוי עריות, ע"ז. ספרנו : ובגזל.
	מידה כנגד מידה	ו': ג'	"קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס " - רש"י בשם תז"ל : "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל". רמב"ן : והטעם (לחומרת העברה הזו) מפני שהוא (החמס) מצוה מושכלת - אין להם צורך בנביא להזהיר.
	לשון נקיה	ז': ח'	"והנני משחיתם את הארץ" כנגד - "כי השחית כל בשר". חזקוני : לפיכך הנני משחיתם - מידה כנגד מידה.
	שיכרות (גנותה)	ט': י"ח כ"ד	"ומן הבהמה אשר איננה טהורה" - ולא נאמר "ומן הבהמה הטמאה". חזקוני : "מכאן מוכח בפסחים (ג.) עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה" הטמאה - 5 אותיות ואשר איננה טהורה - 13 אותיות
	פריצות (גנותה) ----- צניעות (מעלתה)	ט': כ"ב כ"ז	שתיית היין מעבר למידה מסוימת מביאה לידי שכרות, והשכרות מביאה להתנהגות רעה. עיי' רד"ק " וייחל נח... ויטע כרם, וישת מן היין וישכר ויתגל ..."
			"ו ירא חם... ויקח שם ויפת את השמלה... ארוז כנען... ברוך ה' אלוהי שם... יפת אלוקים ליפת..."

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	ערך/ המידה
	<p>"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים... ויאמר ה' עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילם לעשות" רש"י: וכי איזו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה (מדוע מחה ה' את דור המבול ולא את דור הפלגה)? אלו (דור המבול) לא פשטו יד בעיקר (לא כפרו בה') ואלו (דור הפלגה) פשטו יד בעיקר, כביכול, להלחם בו? ואלו נשטפו (נשמדו במי במבול) ואלו לא נאבדו מן העולם: אלא, שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם (לכן נאבדו) ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם... למדנו ששנוי המחלוקת וגדול השלום."</p>	<p>י"א: א' ו' ו'</p>	<p>אחדות (מעלתה)</p>
<p>עיין לעיל א' כ"ו: נעשה אדם</p>	<p>"הבה נרדה" – רש"י: בבית דינו נמלך מענוותנותו היתרה.</p>	<p>י"א: ז'</p>	<p>ענוותנותו של הקב"ה</p>
<p>עיין להלן י"ח: כ"א – "ארדנה ואראה" – בענין סדום.</p>	<p>"וירד ה' לראות..." – רש"י: "לא הוצרך לכך (שהרי אין כל דבר נעלם ממנו) אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויבינו.</p>	<p>י"א: ה'</p>	<p>דוגמא אישית</p>
	<p>"ויאמרו... פן נפוצ – ויפץ ה' אותם...: רש"י: הם נמנעו מלקיים מצות ה' – לא תהו בראה לשבת יצרה. פרו ורבו ומלאו את הארץ... ולכן נענשו בפיזור בעולם. הבה נבנה לנו עיר – הבה נרדה וכו' (עיין רש"י).</p>	<p>י"א: ד'-ח' י"א: ז'</p>	<p>מידה כנגד מידה</p>

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק		הערך/ המידה
		י"ב: א'	"לך לך..."	*עמידה בנסיון (ראשון)
		י"ב: י"ג	"לך לך..."	"שקר" - ?
בלימוד השני (חזרה) של התורה יש להתייחס לדברי אברהם בפעם השניה של לקיחת אשתו - כ': י"ב יוגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי". יש לעיין גם ב"שקר" של האחים אל יוסף לאחר מות אביהם - "אביך צוה".	"אמרי נא אחותי את..." - יש להתמודד עם שאלה ערכית זו. המפרשים המסורתיים לא מביעים תמיהה על אברהם אבינו. נראה שהדעה הרווחת היא שכך היה צריך לנהוג כשמדובר בפיקוח נפש. "ויאמרו אשתו זאת והרגו אותי..." - יש לנצל הזדמנות זו ולהזכיר בהקשר זה את הכלל הידוע: כל מצוות התורה נידחות מפני פיקוח נפש (חוץ מע"ז, ג"ע וש"ד). וכן להביא דוגמא נוספת לשקר מותר: האחים שיקרו ליוסף - "אביך צוה לפני מותו לאמר..."	י"ב: ו'	"ויהי רעב בארץ..."	*עמידה בנסיון (שני)
		י"ב: ט"ו	"ותוקח האישה בית פרעה..."	*עמידה בנסיון (שלישי)
		י"ג: ט'	"הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה..."	גדול השלום
		י"ג: ח'	"אל נא תהי מריבה ביני ובינך בין רועי ו בין רועיך..." עפ"י ספורנו : הוסיף "ביני ובינך" אע"פ שהכתוב לא הזכיר זאת בתחילת העניין. אלא כדי למנוע זאת בעתיד ."	הרחקת גורמי מריבה
		י"ג: י"א-י"ג	"ויבחר לו לוט... ויאהל עד סדום. ואנשי סדום רעים וחטאים וכו'..." רמב"ן ורש"י : מובא כאן ללא שייכות עניינית, לכאורה, אם לא ללמדנו שלוט בחר לשבת בסדום אע"פ ש"אנשי סדום רעים".	"הרחק משכן רע"
		י"ד: י"ד	"וישמע אברם כי נשבה אחיו - וירק את חניכיו..."	דאגה מיוחדת לקרוב
		י"ד: ט"ו	"ויחלק עליהם לילה" - מלחמת אברהם בארבעת המלכים.	*עמידה בנסיון (רביעי)
		י"ד: כ"ג	"אם מחוט ועד שרוך נעל..." ר' עובדיה מברטנורא : (על המשנה באבות ה': ט') זוהי אחת המידות שהחשיבה חז"ל כסימן למי שהוא מתלמידיו של אברהם אבינו.	עין טובה
		ט"ו: ו'	"ויאמן בה' וכו'" אברהם האמין להבטחת ה' שיתן לו בן למרות שהוא ושרה כבר זקנים.	אמונה בה'

עמידה בנסיון* (חמישי)	ט"ו : ב'	"בא נא אל שפחתי... וישמע אברם לקול שרי" – לקיחת הגר שפחתו לאישה.
--------------------------	----------	--

***מתוך עשרה נסיונות - לפי הרמב"ם.**

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
גאווה	פרק ופסוק ט"ז : ד'	"...ותרא כי הרתה ותקל גבירתה בעיניה" – הגר התגאתה על שרה גבירתה.
תוכחה	ט"ז : ה'	"ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך, אנוכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה וכו'..." – שרה מוכיחה את אברהם.
הודאה באמת	ט"ז : ו'	"ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך" – היא עדיין שפחה שלך ומותר לך לנהוג בה כפי שאת חושבת.
עינוי (בגנות)	ט"ז : ו', י"א	"ותענה שרי ותברח מפניה... כי שמע ה' אל עניך" רמב"ן : חטאה אמנו בעינוי זה. כי שמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהיה פרא אדם לענות זרע אברהם בכל מיני העינוי.
פראות ("פרא אדם")	ט"ז : י"ב	"והוא יהיה פרא אדם" ע"ש "פרא לימוד מדבר" (ירמיהו ב' כ"ד) הפרא הוא חמור הבר שא"א לבייתו, לעשותו לבן תרבות, והוא סמל להפקרות ולגסות (דעת מקרא) פראות- אבן שושן -חוסר תרבות פרא אדם- אבן שושן -כינוי לאדם פרוע ופוחז.
עמידה בנסיון* (שישי)	י"ז : ב'	"ואתנה בריתי..." – ברית מילה בגיל 99!
הכרת טובה	י"ז : ג'	"ויפל אברהם על פניו" רד"ק : השתחוה והודה לאל על אשר אמר לו שיתן בריתו בינו ובינו שזה יהיה קיום האהבה אשר אתבו". וכן להלן פסוק י"ז.

***מתוך עשרה נסיונות - לפי הרמב"ם.**

הערך/ המידה	המקור	פרק ופסוק	הרחבה/ הערות
זריזות (בעשיית מצוות)	"וירץ לקראתם... וימהר אברהם... מהרי... ואל הבקר רץ אברהם... וימהר לעשות אותו..."	י"ח: ב' ח'	
"אמור מעט ועשה הרבה"	אמר: "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו". עשה: "שלוש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם".		
לוי האורחים	"ואברם הולך עמם לשלחם"	י"ח: ט"ז	
חינוך (עיקרו)	"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו... ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" רש"י: כי ידעתיו – לשון חיבה כלומר, אני (ה') מחבב את אברהם "לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי". ומהי דרכו של ה' – לעשות צדקה ומשפט! כלומר, מכל אישיותו של אברהם, העניין העיקרי שהוא מעביר בחינוך לבניו ומזכה אותו להתחבב על ה' הוא החינוך "לעשות צדקה ומשפט".	י"ח: י"ט	
"הווי מתונים בדין"	"ארדה נא ואראה הכצעקתה" רד"ק: "אע"פ שהכל גלוי וידוע לפניו יתברך, נכתב זה ללמד לבני אדם שלא ימהרו במשפטם וכי".	י"ח: כ"א	כיו"ב – "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל" (לעיל ל"א: ח')
לימוד זכות	"ואברהם עודנו עומד לפני ה'" – לבקש רחמים וללמד זכות. ספורנו: "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".	י"ח: כ"ב	
מסירות נפש (עבור הבריות)	"חלילה לך... השופט כל הארץ לא יעשה משפט!?" – אברהם מתבטא בבטויים קשים לטובת אנשי סדום הרעים והחטאים, אף שידוע הוא כי עלול ה' להענישו על דברים שונים אלו!	י"ח: כ"ה	
קבלת הדין	"וילך ה'... ואברהם שב למקומו" – עפ"י הרמז ניתן לאמר שאברהם שב למנהגו שבכל יום ולא השתנה אצלו מאומה, חלילה, בצד האמוני למרות שבקשתו- תפילתו על אנשי סדום לא התקבלה.	י"ח: ל"ג	

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
	<p>1. כיבוד צנוע אצל לוט לעומת שפע של אירוח אצל אברהם (הדמיון בסגנון "אמור מעט וכו'" מצביע על השפעה של אברהם על לוט).</p> <p>2. מסירות רבה להגנת אורחיו.</p> <p>3. הגזמה במסירות להגנה על אורחיו – נכונות להפקיר את בנותיו.</p>	י"ט : א'-ט'	הכנסת אורחים (לוט לעומת אברהם)
יש להכין טבלת השוואה המבליטה הבדל זה.	<p>"אל תביט אחריד"</p> <p>רש"י: אתה הרשעת עמהם. ובזכות אברהם אתה ניצול. אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול.</p>	י"ט : י"ז	לא לראות בעונשם של חברים (אם היה לו חלק בעברה שלהם)
הפניה לפסוק כ"ט להלן.	<p>"אל תביט אחריד ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח"</p>	י"ט : י"ז כ"ו	החטא ועונשו
אזכור של פסוק קודם- ט"ז- "בחמלת ה' עליו"	<p>"ויהי בשחת... ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה"</p>	י"ט : כ"ט	זכות הצדיק מגנה גם על אחרים
<p>כלל חשוב בעניין מעשים המתוארים בכתוב: אין דרכו של הכתוב לתת ציונים/הערכות למעשים חיוביים או שליליים. התגובות הטבעיות למעשה זה או אחר – יש בהזכרתן משום כוונה להצביע על הערכה חיובית או שלילית מצד הכתוב לאותו מעשה.</p>	<p>מעשה בנות לוט מתפרש כמעשה חיובי ע"י רש"י, אבן עזרא ורמב"ן. לדבריהם, כוונתן היתה להבטיח המשך לעולם. (רד"ק חולק עליהם)</p>	י"ט : ל"א ל"ח	מעשה שלילי מתוך כוונה חיובית
כאן אין הכתוב מצייין שום התייחסות ולכן, נחלקו המפרשים בהערכת המעשה.	<p>הרד"ק מבאר את הצורך בכתובת פרשת בנות לוט:</p> <p>א. והודיענו בספור זה כי אפילו שאינם בני תורה (משפחת לוט) ירחיקו באלה התועבות. (לכן השקו את אביהן יין שלא יהיה מפוכח בשעת מעשה)</p> <p>ב. וכל הספור הזה נכתב להודיע תולדות עמון ומואב כי מבני לוט היו שתי האומות האלה והאל נתן להם ארץ נחלה לאהבת אברהם... ומנע את ישראל שלא יצרו ולא יתגרו במלחמה.</p>	י"ט : ל"א-ל"ח	חינוך 1. השפעתו על אחרים. 2. השכר (למושפעים)

הרחבה/ הערות	המקור		הערך/ המידה
	פרק ופסוק		
איזכור הנסיון השלישי –י"ב:ט"ו – שרה נלקחת לבית פרעה.	"וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה" – שרה נלקחת לבית אבימלך.	כ"ב: ב'	*עמידה בנסיון (שביעי)
1. אזכור הנסיון החמישי –ט"ו:ב' – אברהם לוקח את הגר שפחתו. 2. אברהם עושה זאת במצוות ה'.	"וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר... וישלחה " – גירוש הגר מביתו.	כ"א: י"ד	*עמידה בנסיון (שמיני)
אברהם עושה זאת במצוות ה'.	"וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה וכו'" – הרחקת בנו ישמעאל מביתו.	כ"א: י"ד	*עמידה בנסיון (תשיעי)
סיכום של כל 10 הנסיונות. התייחסות התלמידים לכל אחד מהנסיונות. אפשרות לדירוג פנימי בתוך 10 הנסיונות! נסיון העקדה ומשמעותו לדורות.	עקדת יצחק. רד"ק ...: והאמת כי הנסיון הזה, כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לאל... וילמדו ממנו לאהבה את ה' בכל לבבם ובכל נפשם...	פרק כ"ב כ"ב: א' כ"ב: א'	*עמידה בנסיון (עשירי) אהבת ה'
	"ויאמר הנני" – לשון ענווה וזריזות (רש"י על ל"ז: י"ג) "וישכם" – רש"י : נזדרז למצווה.	כ"ב: א'-ב'	זריזות וענווה בקבלת מצוות
	"ויאמר יצחק... ואיה השה לעולה, ויאמר אברהם אלוקים יראה לו השה לעולה בני וכו'" רד"ק : ענה לו מענה שיוכל אדם להבינו לשני פנים: האחד – אלוקים יראה לו השה, כלומר הוא יודע מי הוא השה... השני – אלוקים יראה לו השה, ומיהו השה? – לעולה בני ויצחק הבין כי הוא יהיה השה, לפיכך אמר : וילכו שניהם יחדיו, כלומר בלב אחד, כי קבל הכל מאהבה למסור נפשו לאל ולהקריבה לפניו.	כ"ב: ז'-ח'	מסירות נפש של יצחק
	"עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת וכו'" מהי יראת אלוקים? פשוטו של מקרא: "עתה ידעתי" מראה שעמידתו של אברהם בנסיון הקשה ביותר הוכיחה (ידיעה - הוצאה מן הכח אל הפועל-רמב"ן). את שהיה ידוע לקב"ה מכבר - גודל יראתו-אהבתו של אברהם לה', עד כדי נכונות להקרבת היקר לו ביותר.	כ"ב: י"ב	יראת אלוקים

*מתוך עשרה נסיונות - לפי הרמב"ם

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
מהם הדברים שאמר עליה? "ואת הנפש אשר עשו בחרן: וכדו' חינוך יצחק, הכנסת אורחים.	"ויבא אברהם לספוד לשרה... " ספרנו : בשביל שרה ולכבודה כאומרם ז"ל: הספיда יקרא דשכבי (ההספד - כבוד המתים הוא).	כ"ג : ב'	ההספד הראשון
כולם קראו לו "נשיא אלוקים", "אדוני" ובכ"ז ויתר על קבלת חינם אין כסף.	אברהם אבינו יכל לקבל מקום קבורה ללא כסף, אך לא רצה זאת אלא לקנות "בכסף מלא", "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" – מרוב אהבתו לארץ.	פרק כ"ג	אהבת הארץ
ואמנם העבד, לאורך השליחות, זוכר זאת (פסוקים י"ב-כ"ז, מ"ב, מ"ח)	"ה' אלוקי השמים... ישלח מלאכו לפניך ולקחת אישה לבני משם" – אברהם בוטח בה' שיזמין לעבדו את מבוקשו.	כ"ד : ז'	בטחון בה'
בלימוד שני-חזרה על התורה-יש להזכיר גם את דאגת רבקה - "קצתי בחיי וכו'" לנישואי יעקב.	"...שים נא ירך תחת ירכי. ואשביעך... אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני..."	כ"ד : ב'-ג'	קדושת הזרע (אברהם דואג להמשיך קדושת זרעו)
יש להימנע מלזהות את העבד כאן עם אליעזר (זהו מדרשו אך לא פשטו של הכתוב). (נראה שהכתוב מייחס חשיבות לתפילת העבד ולכן הובאה במפורש).	"ויאמר, ה'... הקרה נא לפני וכו'" – עבד אברהם פונה לה' בתפילה להצליח דרכו - פרי השפעה מביתו של אברהם.	כ"ד : י"ב-י"ד	תפילה להצלחה
הקבלת המעשה למעשיו של אברהם "אמר מועט ועשה הרבה" (עיי' ספרנו על כ"א)	"ויהי הנערה אשר אומר אליה" - סימן ההצלחה בשליחות שבחר לו העבד אופייני למשפחת אברהם-עשיית חסד (לפנים משורת הדין) עם כל אחד. "וירץ העבד... ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מכדך ותאמר שתה אדוני... ותאמר גם לגמליך אשאב" והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו...	כ"ד : ד' י"ז : כ"א	גומל לאיש חסיד כמפעלו
בלימוד שני יש להזכיר אזכור נוסף של ביטוי זה, בהשבעת יעקב את יוסף לקברו בארץ כנען (שם רש"י מבאר, בשם חז"ל חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול)	"ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי". חסד – דבר שאינו חיובי (חייב). ואמת – לקיים דבר החסד והמלה (אמת) מגזרת אמונה (מן אמן-אמונה) ראב"ע.	כ"ד : מ"ט	חסד ואמת

	<p>"ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל" – רשב"ם: "לצניעות לפי שהיתה רוכבת כמו איש" (מפאת פחד הרכיבה ע"ג גמל) "ותאמר אל העבד מי האיש הלזה... ויאמר העבד הוא אדוני ותקח הצעיף ותתכס"</p> <p>רד"ק: ובספור הזה לימד דרך ארץ וצניעות שראוי לאשה מאורסה ללבוש ושלא תתראה לו עד שתנשא לו".</p> <p>"ויביאה יצחק האהלה שרה אימו... ויאהבה וינחם יצחק אחרי אימו" רד"ק: שראה בה דברים טובים וצניעות כמו שהיו באימו לפיכך אהב מאוד... ואע"פ שהיו לה (לשרה) שלוש שנים שמתה... עדיין היה מתאבל עליה והתנחם בזו שהיתה טובה כאימו.</p>	<p>כ"ד: ס"ה-ס"ז</p>	<p>צניעות (של רבקה)</p>
--	---	-------------------------	-------------------------

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
<p>להדגיש דבקותו של יצחק בתפילה במשך 20 שנה (!!!) בלי להתאש.</p>	<p>"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא" – ריבוי דברים (רשב"ם). רס"ג: "נתחנן". רד"ק: הרבה בתפילה על אשתו שתלד... עד שנעתר לו הא-ל".</p>	<p>כ"ה: כ"א</p>	<p>כוחה של תפילה</p>
<p>השלכה לימינו – פניה לגדול בחסידות ובצידקות בעת מצוקה.</p>	<p>"ותלך לדרוש את ה'" – רבקה בעת מצוקה פונה לנביא.</p>	<p>כ"ה: כ"ב</p>	<p>פניה לנביא</p>
<p>אזכור קיום ברכת-ה' אחרות (אצל אברהם "ואברהם" - "ואברך" - "ואברך" כבד מאד במקנה בכסף ובוהב" וכו')</p>	<p>"ויזרע יצחק... ויברכהו ה' – ויגדל האיש... עד כי גדל מאוד"</p>	<p>כ"ו: י"ב</p>	<p>ברכת ה' מתקיימת</p>
	<p>"ויקנאו אותו פלשתים... ויאמר אבימלך ליצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד"</p>	<p>כ"ו: י"ד, ט"ז</p>	<p>קנאה (תוצאות קנאת פלישתים)</p>
	<p>"ויקח (עשו) אשה את יהודית בת בארי החתי... החתי, ותהין מורת רוח... " רד"ק: עשו נשא נשים חתיות שהתנהגותן גרמה צער להוריו ואעפ"כ לא גרשן, ובא הספור הזה להודיע פחזותו של עשו בקחתו נשים שהיו מכעיסות אביו ואימו ולא כהה (הוכיח) בס ולא הוציאן מבית אביו.</p>	<p>כ"ו: ל"ד, ל"ה</p>	<p>כבוד הורים (פגיעה בכבודם ע"י עשו)</p>

הערך/ המידה	פרק ופסוק	המקור	הרחבה/ הערות
גישה חינוכית (יצחק מזכה את עשו במצות כיבוד (אב	כ"ז: א'-ד'	"...ועשה לי מטעמים... והביאה אלי ואוכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות". ספורנו : "רצה במטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב ובוזה תחול עליו הברכה. כי גם שלא הכיר בגודל רשעו של עשו, מ"מ לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה ברכה שהיה בליבו לברכו, ולכן כשברך יעקב אחר כך, שידע בו שהיה ראוי לברכה, לא שאל מטעמים... באומרו "ואל שדי יברך אותך"	עיינין גם ברד"ק (ד')
"שקר" למטרה חיובית?	כ"ז: ה'-י"ט	"ורבקה שומעת וכו', אנוכי עשו בכורך" – רד"ק : "ויעצה אותו לעשות דבר מרמה כדי לקבל הברכה מאביו... ולא היתה חושבת עוון הזה " רד"ק : "יש תמהים איך יעקב... דיבר שקר? ואין זה תימה כי יודע היה יעקב כי הוא ראוי לברכה יותר מאחיו... והחליף הדברים במקומות כאלה אינם גנאי לצדיק ... אם שינה (יעקב) דברו לא היה בעבור זה דובר שקר... ועוד כי מצות אמו היתה . וכתב ראב"ע : "כי הנביאים יתחלקו לבי' חלקים: החלק האחד שליח במצוות (לצוות את העם) והחלק השני ינבא העתיד ואם יצטרכו לומר דבר שאיננו כהוגן (לאמת) לא יזיק" (לו שיקרא בגלל זה "ינבא שקר") וע"ע חזקוני.	יש להזכיר כאן מקרים נוספים: י"ב:י"ג – "שקר" היות שרה אחות לאברהם וכן שקר האחים ליוסף: "אביך צווה וכו'" נ"ע"ז
אמונה (בהשגחת ה')	כ"ז: כ'	"כי הקרה ה' אלוקיך לפני" – יחס יעקב את זריזותו בהכנת המטעמים לקב"ה	הקבלה לביטוי דומה אצל העבד בתפילתו ליד הבאר.
ענוה (ניחוס זכות לאחרים)		"ה' אלוקיך" – רד"ק : "זכותך גרמה לי לפי שהלכתי לצוד לצרכך"	ובספור דבריו בבית בתואל – "ואברך את ה'... אשר הנני בדרך אמת וכו'"
נטירה (תכנון תגמול)	כ"ז: מ"א מ"ב	"וישטם עשוי" – נטר איבה "מתנחם לך להורגך" – זומם לך להורגך (רס"ג)	
תיעוב מעשי כנען	כ"ז: מ"ו	"קצתי בחיי אם לוקח יעקב אשה מבנות חת... למה לי חיים"	פשוטו של מקרא!
הערך/ המידה	פרק ופסוק	המקור	הרחבה/ הערות
מורא מקדש	כ"ח: י"ז	"ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה וכו'" – רד"ק : ירא בעצמו על אשר שכב שם, אולי לא התנהג בענוה ובצניעות בשכבו שם ... מאד הוא נורא המקום וצריך לירא ממנו ושיהיה אדם בו בטהרה ובצניעות כי מקום קדוש הוא.	
רגישות לעוול	כ"ט: ז'	"הן עוד היום גדול לא עוד האסף המקנה" – ספורנו : "הצדיק ימאס את העוול גם כן אל הנכרים" ועיינין עוד ברש"י.	
השגחת ה' (על יעקב)	כ"ט: י'	"ויגל את האבן מעל פי הבאר" – רד"ק : עם שלושה רועים שהיו שם או הוא לבדו והיה לו זה מברכת האל שנתן בו כח יתרה "ועיינין רש"י.	עיינין ספורנו

למרות הסתייגות מסוימת בימינו – המקרא משבח זאת.	"טוב תני אותה לך מתתי אותה לאיש אחר" – רד"ק : להודיע הידבק במשפחה הוא טוב.	כ"ט: י"ט	נשואין בין קרובים
פירוש אחר הידוע והמפורסם, שנתנה רחל ללאה סימנים, הוא דרש.	"ויהי בערב... ויהי בבוקר והנה היא לאה" – חזקוני : מקרא זה מלמדנו צניעותו של יעקב שלא ריבה דברים אפילו עם אשתו, שאילו דיבר עמה היה מכירה בקול וכו'.	כ"ט: כ"ג, כ"ה	צניעות
	"כי ראה ה'", "כי שמע ה'", "הפעם אודה ה'" וכן בנים אחרים נקראו ע"ש חלקן של ה' ביצירה, במתן הבן (יש לעמוד על כך בכל אחד מהשמות).	כ"ט: ל"ב, ל"ג, ל"ה	קרבה אל ה' (בקריאת שמות הבנים)
עיין רמב"ן שפרש כפשוטו.	"ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה" – רש"י : קנאה במעשיה הטובים . אמרה אלולי שצדקה ממני, לא היתה זוכה לבנים. וכן רד"ק : קנאה בטוב , כלומר, זוהי קנאה חיובית בחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה", קנאה שמביאה לידי הצטיינות נגדית.	ל': א'	קנאה (של רחל בלאה)
בלימוד השני (החזרה) יש לעמוד על המדות קנאה ל... וכעס ועל היחסים ביניהם. "ותאמר הנה אמתי בלהה וכו'" – ובוה אמרתי הבה לי, לא שחשבת שיהיה בידך מפתח של עקרה (שנתון רק לה')	"ויחר אף יעקב ברחל התחת אלוקים אנוכי... – רד"ק : לפיכך חרה אף יעקב לפי שתלתה הכח בו ולא באל אשר לו הכח והיכולת... אבל אם אמרה: בקש רחמים עלי, צדקה במאמרה ולא חרה אפו בה" – ספורנו : "וכעס בקנאתו לכבוד קונו"	ל': ב'	קנאה לה'
	"ותאמר רחל דנני אלוקים " – ספורנו : "צדיק הוא בדינו שלא נתן לי הריון"	ל': ו'	צידוק הדין
עיין עוד שמות ו': ה'	"ותאמר רחל דנני אלוקים וגם שמע בקולי " – ספורנו : "...ואעפ"כ קיבל תפילתו" רד"ק : שהתפללתי לפניו על זה ואפילו לא הייתי ראויה לכך שמע בקולי.	ל': ו'	כוחה של תפילה

<p>פסוק ד': "ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה" וכן בזלפה "ותתן אותה ליעקב לאשה" - חזקוני: וכתוב "והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו" מלמד שאף הם היו נשיו בכתובה וקידושין ולא היו השבטים בני פילגשים, ולא נמצא (לא מצאנו) בהם לשון פילגש, רק שמוזכרין (הכתוב) עם רחל ולא הגבירות (וכן) בלהה – לאחר שבלבל ראובן יצועי אביו שנתחללה (בלהה) וכבר נולדו גד ואשר.</p> <p>רד"ק פסוקים ה'-ו': "ותהר בלהה... ותאמר רחל... ויתן לי בן" כי אני חושבת אותו כמו אם היה בני. ספורנו: והנה הסכימו הגבירות בדבריהן אלה שתהיינה השפחות משוחררות, וזה באמרן שהיו בני השפחות להן לבנים לא לעבדים וכו'. פסוקים י"ב-י"ג: "ותלד זלפה... ותאמר לאה באשרי כי אשוני בנות...". - זה הבן הוא בכלל האושר שלי, כי גם זה לי בן.</p> <p>פסוק ט"ז: "ויבא יעקב... אלי תבוא כי שכור שכרתוך וכו'" - ובזה הסיפור הנראה מגונה אצל מגלי פנים בתורה, הודיענו אמנם שהיה ענין התולדה אצל האבות כמו שהיה עניינו אצל אדם ואשתו קודם חטאם, כי לא היתה כוונתם בו להנאת עצמם כלל, אבל היה להקים זרע בלבד לכבוד קונם ולעבודתו.</p>	<p>פרק ל'</p>	<p>צידקות האימהות (בלהה וזלפה הן במעמד נשים - ולא שפחות או פלגשים, וכוונתן בכל פרשיות העיבור [שלחן ושל בלהה וזלפה] היתה לשם שמים)</p>
<p>ספורנו: "והודיע שבהיות כוונת האמהות לצויה לפני האל יתברך בהשתדלותן בהכנסת הצרות וענין הדודאים נשמעה תפילתן על זה, כי ראוי לצדיק שיעשה השתדלות הטבעי האפשר אצלו להשיג חפצו, ועם זה יתפלל שישגי התכלית, כאומרם ז"ל: "שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים"</p>	<p></p>	<p>"רצון יראיו יעשה" (אחר השתדלות מה)</p>
<p>"ויזכור אלוקים את רחל" - ספורנו: שהשתדלה להוליד ילדים בהכניסה צרתה לביתה ובענין הדודאים (ולכן) - "וישמע אליה א-לוקים" - שהתפללה אחרי שעשתה שני מיני ההשתדלות.</p>	<p>ל': כ"ב</p>	<p></p>
<p>"ויברך ה' אותך רגליו" - לא רצה לומר בגללי (כמו לבן - "בגללך") רמב"ן: דרך ענוה.</p>	<p>ל': ל'</p>	<p>ענוה</p>
<p>ההגדרה ההלכתית למעשה שלהם - הוצאת שם רע (ספור רע שאינו נכון)</p>	<p>"וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו וכו'" - ספורנו: שסיפרו עליו לשון הרע בקנאתם.</p>	<p>קנאה והוצאת שם רע [שני ערכים במקום אחד]</p>

	"יורא יעקב את לבן והנה איננו עמו כתמול שלשם" – ספורנו : ראה שקבל את לשון הרע.	ל"א: ב'	קבלת לשון הרע
עין בהמשך – פסוקים מי-מ"א	"ואביכן התל בי והחליף את משכורת עשרת מונים... אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך וכו'" – רד"ק : אני עבדתי באמונה והוא הולך עמי במרמה.	ל"א: ו' ח'	רמאות (לבן בהסכמי השכר)
בלימוד שני (חזרה על התורה) יש להזכיר את מצות לא תעשה – "לא תאחר לשלמו"	"אנוכי הא-ל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר" – רש"י : וצריך אתה לשלמו, שאמרת "יהיה בית אלוקים" שתקריב שם קורבנות.	ל"א: י"ג	קיום נדר
	"ויצל אלוקים את מקנה אביכן ויתן" – רד"ק : והיו יולדות רוב הצאן כמשכורת... כי מאתי נהיה הדבר ולא דרך מקרה, כי האל משגיח ביראיו להצילם מיד עושקיהם ולהטיב להם.	ל"א: טו-י"ב	"הבוטח בה' חסד יסובבנו"
עין עוד	"ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה" – פרוש ר"ח וכן פרש"י גנבה אותם כדי שיחזור בו ושיאמר: "אלהים הגנוב – אין בו ממש!"	ל"א: י"ט	גנבה (גנבת התרפים לשם שמים)
	"ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו וכו'" – ראב"ע : לא גנב יעקב כי אם את דעתו, כי עיקר הדעת בלב. האם היתה מותרת גניבת דעת זו? ספורנו : "הראה יעקב עצמו כאילו בלתי מרגיש באיבת לבן (עין ל"א: א-ב'), מלבד (בנוסף) שלא הגיד לו שחפץ ללכת, וכל זה עשה לא להעדו מוסר אלא כמוכח , וזה (פירוש) כי בורח הוא, מדאגה שיגזלוהו לבן".	ל"א: כ'	"גנבת דעת" (תגובת יעקב לרמאות לבן)
	"השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" – מה שידמה לך שהוא טוב אם תקח קצת מרכושו ותניח לו הרוב. רש"י : "כל טובתן של רשעים – רעה היא אצל הצדיקים"	ל"א: כ"ד	"טובה" של רשעים

<p>1) נאמנותו הגדולה של יעקב היתה לעומת רמאותו הגדולה של לבן. 2) בלימוד השני (חזרה על התורה) יש לאזכר דין שומר שכר הפטו מאונס, מפרשת משפטים. 3) עיון בבבא מציעא דף צ"ג: מה למדו חז"ל מנאמנותו של יעקב.</p>	<p>"ויהרר ליעקב וירב בלבן... ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי... טרפה לא הבאתי אליך אנוכי אחטנה... הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיני" ישרו, צדקתו וחסידותו של יעקב היו בכמה תחומים: א) <u>ויתר על שכרו</u> - "אילי צאנך לא אכלתי" לא אכל מצאנו של לבן כדרך הרועים, גם מהכחושות שבהן. ב) <u>השלים את הבהמות שנחסרו</u> מטרפה או גנבה גם כשהיה הדבר באונס ופטור מן הדין "טרפה לא הבאתי אליך... וגנבותי לילה". ג) <u>מסירות יתרה לעבודה</u> "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיני" (עפ"י המפרשים רד"ק, חזקוני ועוד)</p>	<p>ל"א: ל"ו-מ"ב</p>	<p>נאמנות שכיר</p>
<p>בלימוד שני (חזרה על התורה) יש להקריא את מספר מלכים את הארועים מלך ארם.</p>	<p>"ויען לבן... הבנות בנותי... וכל אשר אתה רואה לי הוא" - כיזב לבן באומר: "והבנים בני" וכן במה שאמר "והצאן צאני" שהרי הוא נתנם לו בשכר טרחו ועמלו, והענין הזה כענין בן הדד שאמר לאחאב: "כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך הטובים לי הם וכו'" (מלכים א') - רבנו חננאל.</p>	<p>ל"א: מ"ג</p>	<p>שקר (נוסף של לבן)</p>
	<p>"ויאמר לבן ליעקב... ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה... לרעה וכו'" - והיאך לבן מפייס ממנו (מבקש את פיוסו) והלא אמר: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע", אלא שראה כי אלוקים עם יעקב בכל אשר הוא עושה והזהירו עליו ואמר: "השמר לך" לפיכך ירא ממנו ובקש ממנו ברית, כמו שאמר אבימלך ליצחק "ראה ראינו כי היה ה' עמך, תהי נא אלה... ונכרתה ברית עמך"</p>	<p>ל"א: נ"א-נ"ב</p>	<p>חנופת רשעים</p>

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
<p>עין רד"ק (על פסוק י"ד) "זוה להודיע כי האדם כשהיה בעת צרה אפילו יהי צדיק לא יסמוך על הנס אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל ויכין עצמו לשלשה דברים: לתפלה, ולתת ממון ולמלחמה על זה הכל ישים לבו ויבטח בו והוא יעשה".</p>	<p>"וישלח יעקב... והיה המחנה הנשאר לפליטה וכו'" - רמב"ן: נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו... וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצידקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו... וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנומין עצמנו לשלושת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפילה ולדורון ולהצלה כדרך מלחמה לברוח ולהנצל. רש"י: (על פסוק ט') "התקין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה ולמלחמה".</p>	<p>ל"ב: ג' כ"ב</p>	<p>ההשתדלות והבטחון (היחסים בין מדות אלה - הכנות יעקב לפגישת עשיו)</p>
<p>דרכם של צדיקים שלא ליחס זכות למעשיהם ולבקש תגובה כגמול, אלא לבטל את כל מה שיש להם. וכן מצאנו במשה: "ואתחנן" - אין חינוך בכל מקום אלא לשון מתנת חנים אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנים וכו'. (רש"י)</p>	<p>רד"ק: "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת וכו'" - אינני שואל מעמד לפי מעשי, כי ידעתי כי אני קטן ונבזה מעשות עמי "כל החסדים וכו'"</p>	<p>ל"ב: י"א</p>	<p>חסדי ה' (בחנים הם)</p>
<p>השנה ביאור מושגים אלה במקומות אחרים עי"י מפרשים אחרים.</p>	<p>...ולא הבינותי דעת אונקלוס שתרגם מכל חסדין ומכל טבון, והוא רגיל לתרגם חסד ואמת-טובין וקשוט (כגון להלן מ"ז: כ"ט) ואם כן מדוע תרגם כאן חסדין וטבון ואולי עושה (מפרש) חסדים הצלתו אשר הציל פעמים רבות מכל צרותיו ועשה (פרש) אמת-כל הטוב הזה שהיה לו כי נתן לו בנים בנות ועושר ונכסים וכבוד. והנכון בעיני: כי החסדים הקיימים (כמו הבנים והעושר) יקראו אמת (ושאינם קיימים, כגון הצלתו מלבן ומדרכים המסוכנות יקראו חסד) רמב"ן</p>	<p>ל"ב: י"א</p>	<p>חסד ואמת</p>

<p>בכחות הגבוהות ניתן (ורצו) למצוא אקטואליה לשתי גישות אלה בחיים הפוליטיים שלנו: שתדלנות רצויה או חנופה אסורה (או אפשרות אחרת – פוליטיקה לא ישרה ולא נקייה) עיין "שבת בשבתו" – אברהם שטאל.</p>	<p>"כי על כן ראיתי פניך כראות פני א- לוקים ותרצני" – האם נהג יעקב נכון בפגישתו עם עשו כשנכנע והשתחוה לו 7 פעמים וכו'? שתי תשובות לכך בדברי חז"ל ובפרשנות: א) באותה שעה שקרא יעקב לעשו "אדוני" אמר לו הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשו "אדוני" שמונה פעמים (ל"ב: ה'-ו', י"ט, ל"ג: ח', י"ג, י"ד, ט"ו), חייך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך וכו' (כלומר שיקדמו מלכים מבני ישראל) מדרש בראשית רבה ע"ה: י"א ואולם יש לאחרים דעה שונה לגמרי: "אמר ר' יהונתן": כל מי שרוצה לרצות (לפייס) מלך... ואינו יודע דרכם וטכסיסם (תחבולותיהם) – ניח פרשה זו לפניו וילמד הימנה טכסיסי פיוסים וריצויים" מדרש לקח טוב (וישלח: ספר האגדה ע' ל"ו)</p>	<p>ל"ג: י'</p>	<p>חנופה לרשעים (או טכסיס פוליטי)</p>
<p>הרשב"ם וחזקוני בפירוש הראשון חולקים על פירוש זה שאינו לפי פשט המקרא אך הדברים הובאו עפ"י נטיות של מורים רבים להסביר את המלה "שלם" כתואר ולא כשם מקום.</p>	<p>"ויבא יעקב שלם עיר שכם" – תיכף שהגיע בשלום לארץ כנען, כמו שאמר "ושבתי בשלום" (כ"ח: כ"א) לא המתין שיהיה בבית אביו (כפי שאמר בבקשתו – "ושבתי בשלום אל בית אבי) – "בבואו מפקד ארס" – בעוד שהיה בדרך ללכת לבית אביו, אע"פ שעדין לא הגיע שם, התחיל לקיים נדרו ובנה מזבח (פסוק י"ט) כאמרו "והיה ה' לי לא-לוקים". – ספורנו. ועיין ברד"ק וחזקוני (פירוש שני)</p>	<p>ל"ג: י"ח</p>	<p>קיום ההבטחה של ה' ליעקב וקיום הנדר</p>
	<p>"כי נבלה עשה בישראל... וכן לא יעשה" – רמב"ן: נמשך עם בישראל וכן לא יעשה בהם, על כן אמר ישראל, כי איננה נבלה בין הכנענים.</p>	<p>ל"ד: ז'</p>	<p>"נבלה בישראל" (מעשה דינה)</p>
	<p>"ויבן שם מזבח... כי שם נגלה אליו האלוקים בברחו מפני אחיו" – רד"ק: (בנה מזבח) בבית אשר בנה שם במקום המצבה (שהציב לאחר החלום) כמו שאמר "והיה בית אלוקים"</p>	<p>ל"ה: ז'</p>	<p>קיום נדר (ע"י יעקב)</p>

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
	<p>"ויבא יוסף את דיבתם רעה..." – רד"ק: "שהיה אומר לאביו כי אחיו היו שונאים אותו, אלה בני השפחות שהיה גדל עמם וכן בני הגברות לפי שהוא היה מתגאה עליהם לפי שאביו היה אוהבו יותר מכל אחיו... והיה (הכתוב) הולך ומפרש סבת השנאה"</p> <p>(1) "ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו" - כתונת הפסים.</p> <p>(2) "ויחלם יוסף ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנוא... ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו... ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו" – החלומות.</p> <p>(3) "ויוסיפו עוד שנוא אותו... על דבריו" - רשב"ם: "ויבא יוסף את דיבתם רעה" - לשון הרע.</p>	<p>ל"ז: ב"י</p>	<p>לשון הרע (תוצאותיו)</p>
<p>עיין רד"ק שפירש (עפ"י הפשט) - "לא פחד מאחיו... כי חשב כי יראת אביו עליהם לא יעשו לו דבר רע".</p>	<p>"ויאמר ישראל אל יוסף... לכה ואשלחך אליהם, ויאמר לו הנני" - רש"י: "לשון ענוה וזריזות, נזדרז למצות אביו ואע"פ שהיה יודע באחיו ששונאין אותו"</p>	<p>ל"ז: י"ג</p>	<p>מסירות נפש (לכבוד אב)</p>
	<p>"ועתה לכו ונהרגו... ונראה מה יהיו חלומותיו" – תוצאת הקנאה והשנאה - מי ישורנה! גם אם נבאר את פרשת יוסף ואחיו במישור עמוק, אין אנו יכולים להמנע מהתיחסות לפשט הכתובים!</p>	<p>ל"ז: כ'</p>	<p>"קשה כשאל קנאה"</p>
<p>גלוי אחריות זה חוזר גם בהתערבותו של ראובן לשלמו של בנימין. (מ"ב: ל"ז, מ"ג)</p>	<p>"וישמע ראובן ויצילהו מידם... השליכו אותו אל הבור הזה" "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו... לכו ונמכרנו לישמעאלים"</p>	<p>ל"ז: כ"א-כ"ב, כ"ו-כ"ז</p>	<p>גלוי אחריות (של אחים גדולים לאח צעיר)</p>
	<p>"וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע... ושחת ארצה... וירע בעיני ה' וימת גם אותו"</p>	<p>ל"ח: ט"י</p>	<p>חטא ועונשו</p>
	<p>"היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמור לאיש אשר אלה לו אנכי הרה" – פירוש ליהודה - "דרשו חז"ל מכאן נח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, שכן אמרה תמר: אם יודה-מוטב, ואם לאו- הריני מטילה עצמי לכבשן האש ולא אלבין פניו"</p>	<p>ל"ח: כ"ה</p>	<p>אי הלבנת פנים</p>

הרתבה/ הערות	המקור	הערך/ המידה	פרק ופסוק
<p>אזכור אירועים קודמים אצל האבות כגון: יצחק בגרר, יעקב בבית לבן ועוד.</p>	<p>"ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" – אע"פ שמעמדו היה שפל, הצליח במעשיו ועלה שם לגדולה וכן בבית הסוהר: "ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד וכו'" באשר ה' איתו.</p>	<p>השגחת ה' (מיוחדת על הצדיק)</p>	<p>ל"ט: בי-ד' כ"א, כ"ג</p>
<p>אזכור ברכת ה' לאברהם: "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (י"ב:י"ג) וכן אצל יעקב, לבן מודה: "ויברכני ה' בגללך" (ל':כ"ז)</p>	<p>"ויהי מאז הפקיד אותו בביתו ועל כל אשר יש לו ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף"</p>	<p>ברכת ה' (בבית המצרי בזכות יוסף)</p>	<p>ל"ט: ה'</p>
<p>יש מחכמינו האומרים כי מעשה זה זיכה את יוסף בתואר "יוסף הצדיק".</p>	<p>"ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה... ותאמר שכבה עמי... ויעזב בגדו בידה וינס החוצה" – רד"ק: (פס' ז') "ונכתב גם כן להודיע צדקתו של יוסף ושילמד אדם ממנו לכבוש את יצרו ולשמור אמונה למי שבוטח בו, יהיה מה שיהיה ולא ישקר בו".</p>	<p>עמידה בנסיון (כנגד פתוי גדול) – עמידתה של האמונה במבחן</p>	<p>ל"ט: ו-י"ב</p>
<p>בלימוד שני של התורה (חזרה) יש להזכיר כאן את דברי יוסף עצמו בהתודעותו לאחיו "כי למיחיה שלחני אלוקים לפניכם" (מ"ה)</p>	<p>רד"ק: "...והכל היה סיבה לטובתו, ולטובת אביו ואחיו אע"פ שהיה קשה מתחילה – לטובה היה בסוף, וכן חטא המשקה והאופה וחלום פרעה, הכל היה סיבה מאת האל יתברך כי על ידי כל זה עלה יוסף לגדולה"</p>	<p>השגחת ה' ("רעה" שסופה טובה)</p>	<p>ל"ט: ז'-כ"ג ופרק מ' עד ירידת יעקב מצרימה</p>
<p>ניתן לראות רעיון ההשגחה ובסיס הדברים לטובה גם אצל יעקב בטלטוליו בארץ נכר ובבית לבן הארמי.</p>	<p>רד"ק: "ונכתב הספור הזה להודיע סיבת הדברים ואם יקרה לאדם שום מקרה – יבטח באל וידע שסופו לטובה וכו'"</p>	<p>מוסר השכל (מאורעי יוסף)</p>	<p>פרשיות וישב, מקץ, ויגש, ויחי</p>
<p>אזכור פרשיות שרה ורבקה במצרים ובגרר המראות עד כמה היו הגויים שטופים בערות (כאן יש הבלטת הנטיה של האשה לעומת נטייתם של הגברים בארועי האמהות)</p>	<p>"ותשא אשת אדוניה את עיניה אל...וימאן... ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה ותתפשחו בבגדו...ותאמר להם ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו וכו'"</p>	<p>כוחו של יצר הרע</p>	<p>ל"ט: ו-י"ט</p>
<p>בלימוד שני של התורה (חזרה) יש לאזכר מקורות נוספים ליראת שמים ולעונה מ"א: ט"ז, מ"ב: י"ח.</p>	<p>"ואין אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים" "ויאמר אליהם יוסף הלא לאלוקים פתרונים ספרו נא ליי"</p>	<p>יראת שמים עונה (אצל יוסף)</p>	<p>ל"ט: ט' מ': ח'</p>
<p>ההדגשות מראות את גודל הבקשה של יוסף לעומת רוב השכחה של שר המשקים.</p>	<p>"כי אם זכרתני אתך, והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה...ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחתי"</p>	<p>כפיות טובה</p>	<p>מ': י"ד, ט"ו, כ"ג</p>

הרחבה/ הערות	המקור	פרק ופסוק	הערך/ המידה
	כשהזכיר שר המשקים את יוסף, לא היתה טובתו שלמה: "ושם אתנו נער עברי" – רש"י : "ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה" מזכירו בלשון בזיון.	מ"א: י"ב	אין טובת רשעים שלמה
	"ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו...ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה"	מ"א: ט"ו-ט"ז	ענוה (של יוסף)
נראה שהיה ליוסף חלק עיקרי בכך שפרעה הודה כי "רוח אלוקים" נמצאת ביוסף.	"ויאמר פרעה...הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו, ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת"	מ"א: ל"ח-ל"ט	קדוש ה'
אזכור קריאת שמות בני יעקב על שם השגחת ה' וטובותיו.	יוסף קורא את שמות בניו על שם השגחת ה' עליו ולזכר טובותיו לו. "מנשה – כי שני אלוקים את כל עמלי...אפרים - כי הפרני אלוקים בארץ עוניי."	מ"א: נ"א-נ"ב	הכרת טובה (של יוסף לה')
יש להרחיב עניין זה מבחינה אקטואלית מהו הגבול בין שמירה ובין סיכון, בתחום הבטחוני ובתחום הבטיחותי.	"ואת בנימין...לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון" – רד"ק : "ויש לנו לשאול למה פחד יעקב מאסון שיקראנו בדרך יותר מהבית? ויש לומר כי הדרך מצוי לפגעים יותר מהבית...ויש לו לאדם ואפילו הצדיק לשמור עצמו ממקום סכנה ולא ישען בצדקו לומר עושין לו נס, שמא לא יעשו, ואם יעשו ינכו לו מזכויותיו וכו'".	מ"ב: ד'	ונשמרתם מאוד לנפשותיכם
פירוש הרמב"ן נראה ביותר בגלל פשטנותו.	"וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנבר אליהם וידבר איתם קשות וכו'". התנהגותו נדונה ארוכות במפרשים, מומלץ לעיין ברמב"ן המליץ טוב על יוסף לכל משך התנהגותו (בעיקר דבריו בפסוק מ"ב: ט').	פרקים מ"ב-מ"ד	התנכרות יוסף לאחיו
יש לשים לב שיוסף אומר זאת לפני התודעו בעוד נחשב בעיני האחים כמלך מצרי!	"ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי...את האלוקים אני ירא". רמב"ן : "עשה כן להפחידם ושיאמינו בו כי את האלוקים הוא ירא , ומפני מוראו מוציא אותם שלא ימותו אנשי ביתם ברעב".	מ"ב: י"ח	יראת שמים (של יוסף וקדוש שם ה')
	"ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו...על כן באה אלינו הצרה הזאת. ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם...". רד"ק : התוודו על עוונם ואמרו איש אל אחיו "כי בעוון יוסף בא להם זה...אין זה כי אם עוון גדול שהיה עליהם וזהו עוון יוסף אחיהם.	מ"ב: כ"א-כ"ב	ודיו, הכרה בחטא (של האחים ביחס ליוסף) וחרטה

	"יעל כן באה אלינו הצרה הזאת". רד"ק : למדנו בסיפור הזה כי כשתבא צרה לאדם ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה ושיתחרט עליו ויתודה לפני האל ויבקש ממנו כפרה.	מ"ב: כ"א	מוסר השכל (ייסורים באים על החטא)
	"ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך" "ויאמר יהודה אל ישראל אביו... אנכי אערבנו... אם לא הביאותיו אליך... וחטאתי לך כל הימים"	מ"ב: ל"ז מ"ג: ט'	ערבות הדדית (ערבותם של ראובן ויהודה לשלום בנימין) נטילת אחריות (האחים הגדולים, ראובן ויהודה, דואגים לשלום המשפחה מפני הרעב)
איזכור ההכנה של יעקב לפגישה עם עישו :דורון, תפילה ומלחמה	"ואיל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש" וכו-יעקב מוסיף תפילה למנחה שהוא שולח ביד בניו לשליט מצרים	מ"ג: י"ד	תפילה (בצירוף השתדלות)
	"ויאמר י"הודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עוון עבדיך"	מ"ד: ט"ז	צדוק הדין
איזכור הערבות שקיבל י"הודה על עצמו- מ"ג: ט'	"כי עבדך ערב את הנער "וכו"	מ"ד: ל"ב	גילוי אחריות
	"ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו"	מ"ה: א'	זהירות בהלבנת פנים
בלימוד שני : איזכור של גילויי השגחה בדרכו הארוכה של יוסף	"ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים" וכו'	מ"ה: ח'	אמונה בהשגחת ה'
גם אם אין הוכחה ברורה שלא צוה אותם, נראים הדברים שלא חשדו אביו בכך-חז"ל ביבמות, ס"ה ע"ב	"ויראו אחי יוסף כי מת אביהם... ויצו אל יוסף לאמא אביך צוה " וכו'	נ': ט"ו-ט"ז	שקר מפני דרכי שלום